

La mà justiciera: La por

Blanca Busquets

Una de les coses que més impacten quan entres en una presó per primera vegada és el soroll que fan les portes en tancar-se darrere teu. A la primavera del 2001, quan jo vaig entrar-hi per primer cop, aquest soroll em va quedar gravat a l'ànima i no em va deixar dormir en tota la nit. L'altra cosa que tampoc no em va deixar dormir va ser el mur, tan alt, que envoltava el pati minúscul. Se'm va clavar a les ninetes i, de les ninetes, se'm va ficar al cervell. Érem al departament de psiquiatria i la curació dels malalts devia passar per tenir-los totes les hores que no eren a les seves cel·les? que compartien amb tres interns més en la major part dels casos?, en una sala de mides reduïdes i un pati petit, amb aquell mur altíssim que l'envoltava i que deixava sense respiració qui se'l mirava per primera vegada.

Passa el temps i, a força de veure el mur i de sentir les portes, se't fa la pell de paper d'estrassa. És cert que ens acostumem a tot, i la presó no és una excepció: al cap de poc, el mur esdevé invisible; el grinyolar metàl·lic, un tràmit. Lentament ens introduïm en un món que comença a sobtar-nos per moltes altres coses, un món on res no és el que sembla, on la llei que impera és la del més fort, on tot es juga a vida o mort, on el bon comportament no serveix de res i el mal comportament es guareix amb xarop de bastó. Si tenim la sort de no ser interns? i dic "sort" amb plena consciència: no és tan difícil acabar a dintre d'una presó?, les sorpreses físiques que el primer dia ens van ericar els pèls, se supleixen a poc a poc per la sensació d'inseguretat que provoca la lluita contra un enemic desconegut. No és que el que entra, si és un voluntari com ho era jo, s'hagi alçat en armes contra ningú; és que, amb sorpresa, descobrim que algú s'ha proposat fer-nos fora de la presó. Qui? Ah, això no és tan fàcil de respondre. Primer un pensa que la imaginació l'està portant a passeig pel camí incert de les al·lucinacions, però la sorpresa és adonar-se que no, que realment hi ha un boicot contra el voluntari ingenu que no pretenia res més que donar un cop de mà i humanitzar una estona a la setmana la vida d'uns quants presos que, per exemple, s'ho passaven bé cantant. És clar que el voluntari poc importa: el que de veritat ofèn aquest algú, aquesta Mà Justiciera, és que els interns riguin, que oblidin una estona on són. I si hi ha algú que ho està aconseguint... doncs bé, es tracta de fer-lo fora. És ben fàcil: amb un enfrontament a un funcionari, per exemple, l'endemà se li ha negat l'entrada a la presó. Per això, el primer esforç

del voluntari humanitari és mossegar-se la llengua i aguantar. I somriure, sempre somriure. I parar l'altra galta. No pas per ell mateix, és clar, sinó pels interns. Perquè sap que, si ell no hi és, la font d'aigua fresca no raja. I la presó és un desert.

Però ens havíem quedat en la figura de la Mà Justiciera. No penseu que us la descriuré fil per randa, no hi ha

descripció possible d'aquest ens tot poderós que plana per sobre de tot el que es belluga en aquest ciutat del càstig. Tot i així, us en donaré unes quantes pistes:

Una presó està tancada i només hi entren interns, treballadors i voluntaris. La policia té el pas barrat. Quan passa alguna cosa grossa, les conclusions són simplement extretes dels testimonis de metges, funcionaris, interns. Més enllà dels llocs especials per a comunicacions entre presos i familiars o amics, també hi entren algunes visites com ara els polítics del moment o grups de gent molt controlada o fins i tot la ràdio i la televisió a la qual s'ensenya la part bonica de la presó: la biblioteca, la sala dels ordinadors, el pati central, els treballs dels presos, la sala d'actes. Tot molt reinseridor. Però això forma part de l'exterior, del món de fora.

L'interior és tota una altra cosa:

Des que el món és món, l'home que sent que té poder i impunitat al mateix temps, l'entoma amb satisfacció i, si estem molt de sort, l'utilitza bé. No acostuma a ser el cas de les presons: el funcionariat? Parlem clar: els carcellers? És un cos divers i provinent de molts àmbits, moltes vegades de professions liberals frustrades. Dels 700 que poden haver-hi en una presó, n'hi ha 100 que el dia que van veure que tenien l'oportunitat de manar, sotmetre i torturar altres éssers humans, van passar les oposicions que fos al preu que fos. Aquests, sàdics professionals, acostumen a quedar-se amb tots els càrrecs a dintre les presons perquè, quan s'hi posa algú altre sospitosament compassiu, intriguen tant com poden fins que aconsegueixen donar-li una empenta per fer-lo fora i posar-s'hi ells.

A l'altre extrem hi ha els 100 que es prenen la seva feina com un treball voluntari en una ONG. Persones d'ànima bondadosa n'hi ha a tot arreu, i gràcies a aquests que es juguen el sou i la feina per donar un cop de mà o passar un encàrrec solidari o afuixar les corretges que han rosegat la carn d'un intern exhaust en una cel·la de càstig, la presó pot tenir també el seu moment solidari, per bé que del tot insuficient.

Contra el que pugui semblar, a mi, particularment, no són els 100 sàdics de què parlava primer els que més por em fan. A mi em fa tremolar la massa silenciosa i gris –posem-hi uns 500 funcionaris? que calla, atorga, segella, porta papers, no dona però sí compleix ordres inhumanes, tanca els ulls i les orelles... i després arriba a casa i és un pare o mare amatent, excel·lent espòs o esposa, gran amic dels seus amics i que mai no matarà una mosca. Aquests 500 són l'engranatge que fa que funcioni perfectament la màquina de torturar. Perquè també, des que el món és món, a dintre d'una presó es tortura. De formes de tortura, n'hi ha moltes: una és evitar el riure i el lleure (fent fora el voluntari, per exemple); l'altra és mitjançant càstigs psicològicament insuportables (tancar una persona a la seva cel·la 22 o 24 hores al dia durant anys, prohibir-li visites, prohibir-li el tracte amb els companys, prohibir-li qualsevol cosa, prohibir-li ho tot); l'altra és la física, la convencional, la de les pallisses, els cops. Totes són prou violentes, totes existeixen, totes es practiquen, i no només a l'Aràbia Saudita i a l'Iran, us ho puc assegurar: allà on hi ha una presó, hi ha tortura.

Pel damunt de funcionaris, interns, treballadors i, fins i tot polítics? no oblidem que una presó depèn d'una Direcció General? hi ha la Por: ella és realment la mestressa d'un centre penitenciari i la que aconsegueix aquesta impunitat a base d'imposar la llei del silenci. D'una tortura o d'un assassinat perpetrat per algú que no sigui un intern, no se'n parla: parlar només porta problemes, ho saben els interns, que acabaran al mòdul especial si diuen el que han vist i el que han sentit; ho saben els funcionaris, que cada dia han de portar a casa el dinar per als seus fills i els diners per pagar la hipoteca; ho saben els voluntaris, que, per sobre de tot, volen poder tornar a entrar l'endemà per portar consol o alguna mena de distracció als que no tenen altra cosa a fer que mirar el trosset de cel quadrat que retallen els murs sobre els seus caps. A dins, callant la gent s'entén. A fora, la societat? que som tots i que llitem contra les injustícies,

contra la guerra d'Irak, contra el mur de Cisjordània, contra la fam al món? mira cap a una altra banda perquè mirar a dintre de les nostres pròpies presons és, segurament, gratar la nostra pròpia consciència. I això fa mal.

I així, entre tots, des de dins, des de fora, ens assegurem que la Mà Justiciera mantingui les coses al seu lloc, actui quan ha d'actuar i faci fora qui la molesti per dur a terme els seus plans de tortura sistemàtica.

A mi em van fer fora el 16 de gener del 2003 després d'un any i mig de lluitar contra el que cada dia boicotejava d'una manera o altra l'activitat lúdica i, crec, altament didàctica, del Cor Si Fa Sol. Va ser una senyoreta funcionària que em va agafar del braç i em va treure del departament de psiquiatria amb educadíssima fermesa i resolució. Ella no era la Mà Justiciera, només una executant. Ella complia ordres. A mi particularment, havien aconseguit deixar-me esgotada de tant lluitar i ella –la Mà Justiciera? sabia que ja em tenia a punt per donar-me l'empenta que em fes caure a terra.

Aquell va ser un dia de plors. A dintre hi havia deixat molts amics. Però no era això el que em feia mal, sinó el fet de saber que, per als interns que durant un any i mig havien treballat amb mi? lladres, violadors, assassins, però persones, però amics? i que havien entès que hi ha una altra forma de vida que no la del crim i el càstig, que la música, com deia Goethe, commou l'ànima humana des de la seva arrel més sensible, i que hi havia una esperança de sortir del fang... s'havien quedat amb la sensació que l'oasi del seu desert inacabable no havia estat més que un miratge. ●

LA
LLAR
DEL
LLIBRE

des de 1.957

INTELECTE
GALERIA D'ART

Pedregar, 10
Telèfon 93 726 51 22
08202 SABADELL